

BYGGNADS VÅRDS FÖRENINGEN

2025-05-15

Till Mark- och miljööverdomstolen

Adresseras till
mmd.nacka.avdelning4@dom.se

Kopia till Riksantikvarieämbetet
registrator@raa.se

Överklagande

Mål nr: P 5356-24

Beslut som överklagas

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, överklagar mark- och miljödomstolens, MMD, dom 2025-04-25 att avslå SBF:s överklagande av kommunfullmäktiges i Uppsala beslut 2024-05-27 att anta förslag till detaljplan för del av Kvarteret Ubbo, Uppsala kommun. Dnr: PBN 2015-003138.

Yrkande

att Mark- och miljööverdomstolen tar upp ärendet till prövning och upphäver kommunfullmäktiges i Uppsala kommun ovan nämnda beslut.

SBF utvecklar grunderna för prövningstillstånd nedan.

SBF betvivlar riktigheten av det beslut MMD fattat

SBF har i sitt överklagande till mark- och miljödomstolen, MMD, daterat 2024-06-10 samt i ett senare yttrande daterat 2025-01-22 över inkomna handlingar i ärendet redovisat varför föreningen anser att planförslaget kommer att medföra påtaglig skada på riksintresset och medföra en negativ påverkan på stads- och landskapsbilden. SBF påtalar även att rivning av en unik kulturhistoriskt värdefull byggnad från 1700-talet är oacceptabel. SBF hänvisar till dessa handlingar och anför följande med anledning av domen från MMD.

- MMD anför att det ”i praxis betonats att det i första hand är länsstyrelsen som ska bedöma frågan om en åtgärd innebär skada på ett riksintresse” samt ”att länsstyrelsen förväntas ha tillgång till den särskilda sakkunskap som behövs för bedömning av frågor om bl.a. kulturmiljö”.

MMD har tillgodosett SBF:s yrkande att remittera ärendet till Riksantikvarieämbetet för bedömning av projektets effekter för kulturmiljön som underlag för MMD:s bedömning av påverkan på berörda uttryck för riksintresset för Uppsala stad [C 40 A]. Ämbetet har gjort en bedömning utifrån uttrycken för riksintresset och konstaterar sammanfattningsvis:

”Den tillkommande bebyggelsen kommer sammantaget att dölja den befintliga bebyggelsen och introducera en annan skala, ett främmande formspråk och en annan planstruktur som

sammantaget raderar och försvårar läsbarheten av de ovannämnda uttrycken som ligger till grund för utpekande av riksintresset. Sammantaget uppstår därmed påtaglig skada på riksintresset.”

MMD hänvisar till länsstyrelsens sakkompetens som stöd för att avslå överklagandena. SBF finner det synnerligen anmärkningsvärt att domstolen samtidigt negligerar expertbedömningen från rikets högsta myndighet för kulturmiljövård, Riksantikvarieämbetet.

- MMD anför att ”kommunens handlingsutrymme vid bedömningen av om en detaljplan innebär påtaglig skada på ett riksintresse varierar [...] beroende på hur tydligt riksintresset har preciserats.” MMD anför vidare ”att både motivering och uttryck för riksintresset Uppsala stad är allmänt hållna” samt att ”riksintresset är övergripande och inte definierat på ett entydigt sätt”. Enligt MMD:s uppfattning skulle detta lämna större handlingsutrymme för kommunen vid bedömningen av om detaljplanen innebär påtaglig skada på riksintresset.

Riksintressena för kulturmiljövården omfattar ofta stora områden och de angivna uttrycken för intresset är till sin karaktär allmänt hållna. Det är vid ändringar av markanvändningen, exempelvis vid upprättande av detaljplan, som ett riksintresse får betydelse genom bedömningen av vilka förändringar som kan godtas utan att dessa medför påtaglig skada. Det säger sig självt att det inte går att i förväg mera precist definiera gränser för vad som kan tolereras mot bakgrund av riksintresset inom olika delområden. Det är först när förändringarna aktualiseras och beskrivs som en noggrannare bedömning kan göras av vad som kan tolereras mot bakgrund av uttrycken för riksintresset. Att påstå att riksintresset är övergripande och skulle ge större handlingsutrymme är därför ett felaktigt påstående.

Vidare vill SBF påtala att innebörden av riksintresset i detta ärende torde vara ovanligt tydlig. Som SBF skriver i sitt överklagande handlar det om ett område i Uppsalas historiska hjärta med Slottet, Domkyrkan och Carolina Rediviva som nära grannar. Här finns även många andra byggnader av högt kulturhistoriskt värde. Planområdet gränsar till det historiska processionsstråket mellan Slottet och Domkyrkan. Uttrycken för riksintresset är tydligt preciserade i riksintressebeskrivningen. Riksantikvarieämbetet har i sitt yttrande utförligt beskrivit hur planförslaget skulle försvåra förståelsen av många av uttrycken för riksintresset med slutsatsen att planförslaget skulle medföra påtaglig skada.

Den unika historiska miljön mellan domkyrkan och slottet är Uppsalas varumärke, själva kärnan i riksintresset, känd i hela landet och även internationellt. SBF bedömer i motsats till MMD att kriterierna för riksintresset är mycket tydliga när det gäller områdets unika kulturhistoriska värden. Preciseringsarna för vilka förändringar som kan accepteras ska tydliggöras just i samband med exempelvis ett detaljplaneförfarande. Det är anmärkningsvärt att domstolen förnekar de tydliga angivna uttrycken för riksintresset och tycks anse att det råder ett stort handlingsutrymme för exploatering i denna synnerligen unika och väl kända historiska miljö.

- MMD anför att bestämmelsen om rivningslov i 9 kap 34 § andra punkten inte utgör skäl för att upphäva detaljplanen. MMD hänvisar till att ”rivningen utgör dock en del i en större plan som syftar till att skydda de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i övrigt inom området samt att uppföra tre nya byggnader med hög arkitektonisk kvalitet...”.

SBF konstaterar att argumentationen inte har något stöd i lagen. Att införa skyddsbestämmelser på andra kulturhistoriskt värdefulla byggnader inom planområdet och bygga nya hus med ”hög

arkitektonisk kvalitet” är enligt föreningens uppfattning inga lagliga skäl för att riva en av få återstående gårdsbyggnader som vittnar om stadens historia.

Brygghuset har ett högt kulturhistoriskt värde som en unik byggnad från 1700-talet vars rivning inte kan motiveras med att den behövs för att ge plats för ny bebyggelse. I motsats till MMD:s bedömning anser SBF att den nämnda lagparagrafen utgör ett starkt skäl för att förhindra rivningen av byggnaden.

- MMD hänvisar till Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets allmänna råd om påtaglig skada på riksintresset. Domstolen anför att ”de allmänna råden inte är bindande men kan ge en viss vägledning för tolkning av bestämmelsen”.

SBF vill här hänvisa till att Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets tolkningar går tillbaka till propositionen för miljöbalken. Där anges att ”med uttrycket *påtagligt kan påverka* [...] utesluts *bagatellartad* påverkan”. Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets tolkningar att mer än *obetydlig skada* kan leda till påtaglig skada ligger alltså helt i linje med vad som anges i propositionen för miljöbalken och innebär samma lagregel uttryckt med andra ord. Myndigheterna betonar också att negativ inverkan som är irreversibel med avseende på något värde som utgör grunden för riksintresset i regel bör anses utgöra påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön. Det är därför anmärkningsvärt att MMD avfärdar dessa tolkningar som icke bindande.

SBF konstaterar att MMD i domen anger att ”Enligt mark- och miljödomstolen kommer den kulturhistoriska miljöns värden, både inom planområdet och betraktat från Odinslund, i viss utsträckning att försvagas.” MMD medger genom detta uttalande att projektet skulle medföra mer än bagatellartad påverkan, mer än obetydlig skada.

SBF hänvisar här till domen i Mark- och miljööverdomstolen 2017-12-01 i ärendet Asylen i Vadstena kommun, MÖD P 11166-16 där kommunens beslut att anta en detaljplan med förslag till exploatering av en del av Asylens park upphävdes. Domstolens bedömning skedde med utgångspunkt i Riksantikvarieämbetets utlåtande att detaljplaneområdet har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Domstolen anförde att ”ett genomförande av detaljplanen skulle väsentligen förändra områdets karaktär på ett sätt som påtagligt skulle skada det berörda riksintresset för kulturmiljön”. SBF konstaterar att med hänsyn till att det råder stora likheter med Ubboärendet borde utslaget i detta fall bli detsamma som i Vadstenaärendet.

SBF vill här påtala att redan MMD:s eget konstaterande om negativ påverkan på kulturmiljön är ett belägg för att detaljplanen medför påtaglig skada på riksintresset eftersom endast bagatellartad/obetydlig skada kan accepteras enligt propositionen till miljöbalken och myndigheternas tolkning av lagen. Det handlar också om en irreversibel påverkan på flera av uttrycken för riksintresset. SBF hänvisar även till rättsfallet MÖD P 11166-16.

Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.

SBF konstaterar i många ärenden att riksintressen inte ses som en resurs, utan snarare som ett hinder för exploateringsintressen som främjas av både kommun och byggherre.

Miljökonsekvensbeskrivningar och kulturmiljöanalyser är ofta långa och utförliga men slutsatserna präglas tydligt av uppdragsgivarens inställning att projekten ska genomföras. Det saknas en objektiv bedömning av projektens konsekvenser för uttrycken för riksintresset. SBF

anser att detta är ett allvarligt systemfel som bl.a. innebär att innebörden av begreppet påtaglig skada urholkas i strid med avsikten enligt lagregeln. I detta ärende är det uppenbart att bedömningen av förslagets genomförbarhet mot bakgrund av riksintresset går rakt emot sakkunskapens bedömningar, av Upplandsmuseet, Statens Fastighetsverk och till och med av Riksantikvarieämbetet.

SBF ser med stor oro att en praxis etableras som innebär att riksintressen för kulturmiljövården får stå tillbaka för exploateringsintressen som skulle medföra att förståelsen för viktiga uttryck för riksintresset försvagas eller helt försvinner. Det är därför angeläget att ta upp detta ärende till prövning av MÖD för att klargöra hur lagen rätteligen ska tillämpas.

MÖD behöver ta upp målet eftersom det finns synnerliga skäl för en ny prövning

Utöver ovan redovisade synnerliga skäl för ny prövning anför SBF även följande.

Riksantikvarieämbetet har gett ut tre rapporter som handlar om hur kulturvärdena beaktas i plan- och byggprocesserna: *Kulturvärden i planerings- och bygglovsprocesser* (2017), *Kulturvärden försvinner i byggprocessen* (2018) samt *Stadens riksintressen – hinder att ta sig förbi eller resurs att utveckla?* (2019). Några viktiga slutsatser i rapporterna är att

- två av tre kommuner inte har tillräckliga förutsättningar för att värna kulturvärdena i bebyggelsen
- 60 % av kommunerna saknar tillgång till erforderlig antikvarisk kompetens
- i 60 % av ärendena uppmärksammas inte kulturvärdena
- riksintressen lyfts fram som ett hinder för stadsutvecklingen särskilt för intressen med ett bevarandeperspektiv

Riksantikvarieämbetets utredningar visar att det är vanligt att lagstiftningen inte följs och att kulturvärden inte beaktas i planeringen.

SBF anser att projektet Ubbo inom riksintresset Uppsala stad är ett tydligt exempel där kulturvärdena kraftigt negligerats i den kommunala planprocessen och därmed också i underlaget för MMD:s dom. Mot bakgrund härav anser SBF att det finns synnerliga skäl för en ny prövning.

I övrigt hänvisar SBF till överklagandet till MMD daterat 2024-06-10 samt ett senare yttrande till MMD daterat 2025-01-22 över inkomna handlingar i ärendet.

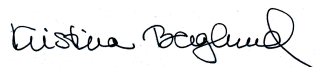
För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Ulrika Lindh
Ordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adj. styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen grundades i samband med byggnadsvårdsåret 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 6000 medlemmar. Föreningens huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.

